

ROK 2003

Hlavná cena XXXV. ročníka Jašíkových Kysúc:

Peter Getting

Epizóda so zlým koncom, stredom, začiatkom

XLV. epizóda

Často si ho počul cez stenu, ako čímsi klope, klepoce, ťuká, buchoce, píli a vrta, znelo to do neskorých hodín tvojich krušných čepeľnatých noci, keď za oknami dávno vládla hustá tma, ba i potom, v najtichších, bezfarebných a bezmocných hodinách rána, keď po uliciach nešťastne pobejú len túlavé psy — steny v tomto nájomnom dome boli také tenké, priedušné! — nič nezadržali. V tejto skromnej izbe si býval sotva niekoľko týždňov, ale už od prvého dňa si ho počul, toho neznámeho suseda s kozou briadkou a vzrušenosťou pomätenca v pohľade, ktorého si len raz stretol na schodoch, ako sa do úmoru zapodieva svojou podivnou činnosťou a stále niečo montuje, skrutkuje, brúsi, priťahuje, opaľuje, ohýba. Z neochotných narážok ľudí v dome si vytušil, že to tak trvá už dlhší čas, privádzalo ťa to do ťažkých malátnych snov plných tiel plných úderov plných krutosti, tvoj nepokoj bol bičovaný do šialenstva. Prirodzene, nevydržal si to dlho a vydal si sa za ním. Zastihol si ho práve vo dverách; uvedomil si si, že pri tvojom chvatnom odchode zvuky umĺkli, prácu akiste odložil len pred chvíľou a teraz sa chystal na cestu do mesta, počas ktorej bude znova zvažovať, čím bude najbližšie písať, vŕzať, rezať, rachotiť — keď ťa však, bľabotajúceho v rozpakoch čosi zmätené, zočil, ani ťa nevypočujúc do konca, akoby bol už so všetkým vopred oboznámený a čakal iba na toto, bez ďalšieho otáľania ťa vtiahol cez úzku chodbičku dnu. Šero, pach vazelíny. Nemýlil si sa teda. —

— Prišli ste v najlepší čas, — vysvetľoval s nezachytiteľným zaničením, len čo ste zastali v tej zvláštnej izbe, vari ešte úbohejšej než tvoja, prepchatej železom, plechmi, sklíčkami, strunami, nepreskúmateľným haraburdím a iným neporiadkom navŕšeným pri stenách. — Prístroj, tento svoj jedinečný prístroj som práve dokončil... Práve dnes... Je to pozoruhodnosť, však?, práve dnes, po 139 dňoch... Vy ste to vedeli? Ako? Pomohli logaritmy? Nehovorte, že to bol len púhy inštinkt náhody...

— Prístroj? — vytisol si ledva zo seba s dlhým preglgnutím, na viac si sa nezmohol, spustiac svoj zrak z jeho pohľadu, do ktorého sa nedalo dlhšie dívať, človek sa bál, že inak zošalie, a prisal si sa ním na hrbu najrozmanitejších súčiastiek, bizarne a nevyvážene skonštruovaných a poprepájaných cez seba, naprieč sebou a na sebe. Zahliadol si tam dokonca aj podnožku mohutného svietnika; dve-tri obrovské ručné baterky a svetlomety primontované na čele; tučnú reťaz; a ako tanier na pizzu veľkú šošovku, ktorá to všetko stráži. Prístroj evidentne mieril do okna, a mal kolesá. — Uvažoval som nad správnym názvom, — spustil už tajomný sused, prerušujúc v náhlivosti samého seba, mihajúc rukami bez rozmyslenia, — taký názov, to vám je náramne závažná vec, bez názvu stráca polovicu hodnoty, nemohol som prísť na nič síce, myslím skutočne síce, chcel som si to premyslieť s pokojnejšou myslou niekde, kde nebudem rušený, veď viete, je to predsa už tá posledná vec, inak som zavŕšil všetko, práve v tento 179 deň, najjednoduchšie bude asi nazvať ho skrátka zameriavač dúhy, keď už raz slúži na zameranie dúhy, nie?, čo poviete, je to dobrý názov? ako vám znie? ujde? Nie je priveľmi nápaditý, priznávam, súhlasím, viem to, na rozdiel od myšlienky, ktorá ho pred 219 dňami stvorila, je takýto názov poľutovaniahodný chudáčik, ale viete, ide mi skôr o to, či nie je priveľmi ťažkopádny už pri spontánnom vyslovení, či sa nepremieľa v ústach ako päť žuvačiek, povedzte, nezdá sa vám priveľmi vedecký, strohý, suchopárny?, my vedci nemáme takmer nijakú fantáziu, to treba povedať, vy však vyzeráte ako ten povolaný, aby rozriešil túto dilemu, potvrdte mi to, je príliš vyumelkovaný a tých slabík by mohlo byť tiež o polovicu menej, však? —

Ledva si zaskočene preskackal pojmom “zameriavač dúhy”, on už hovoril ďalej, korunovaný blázon: — Viete, ako sa to rozpráva vo všetkých príbehoch, rozprávkach, proroctvách, figuruje tam vždy akási povrchno opísaná dúha a nájdenie jej konca, koniec dúhy toto, koniec dúhy tamto, raz tak, a raz inak, vždy niečo, a viete, pomyslíte, aké to môže byť ťažké pre človeka bez možností, nemôcť si vybrať, zväžiť, ale musieť nájsť to jediné jedno pravé miesto a zastať rovno na ňom, dokonca ani

vtedy si takýto hľadač nemôže byť ničím istý, a po všetkých protivenstvách a útrapách, ktoré musel dovtedy prekonať, len aby napokon zastal na mieste, ktorým si vôbec, ale vôbec nie je istý, to vyznieva ako výsmech do tváre, nie? — no a pred tými 479 dňami, kedy som sa pustil s vervou do práce, som si teda povedal, že by som to budúcim nádejným hľadačom mohol vari trochu uľahčiť. Prístroj zvažuje všetky danosti takej dúhy, ako aj všetky výnimky z týchto daností, ako aj všetky výnimky z týchto výnimiek, zaoblenie, rozpätie, nerovnosti, nepravidelnosti, zvláštnosti a subjektívne vlastnosti, ako aj závislosť od prostredia, podnebia a zemepisnej dĺžky a šírky, netypické tvarovanie oblúka a tak ďalej, časť dúhy možno prirodzene aproximovať nesčíselným množstvom typov funkcií, ktoré som už spomenul, a ak nie, tak možno spomeniem, s trochou snahy môžeme viditeľnú časť dúhy vyjadriť celým ďalším spektrom analyticky a parametricky popisateľných kriviek, kružníc, parabol, hyperbol, karambol, elíps a špirál, viete si to predstaviť, podstatné je pri tom pochopiteľne presné zachytenie vrcholu, ktorý sa predtým určí s presnosťou na tisícinu čísla, kvadratické rovnice sekundujúce exponenciálnym a existenciálnym faktorom druhého rádu boli šerpami môjho zámeru a priateľ René Descartes jeho patrónom, tuná cez tieto dlhé tuby sa to všetko s opakovaným spätným overením prepočíta sústredením vzťahov, ktoré by som vám pre ich následnú komplikovanosť a vzájomnú prekombinovanosť teraz zbytočne uvádzal, chodník dláždený odmocninami mocnín, ktoré sa najprv odmocnili a umocnili, ústi do jednoznačných výsledkov, ktoré treba ešte transformovať zo sedminovej sústavy do jedenástkovej, ale ďalej vás nebudem unúvať, pretože to prirodzene ešte pokračuje napínaním kvázikrátkych dĺžok, tieto najtenšie tykadlá — ako by ste to vy asi nazvali — si navzájom odosielaajú nevelmi zložité signály a po prehodnotení sa prístroj nasmeruje, či, ak chcete, natočí, a potom stačí len nakuknúť cez túto rysku do tohto ďalekohľadu, ktorý vám trčí pred nosom a ktorý sa prepája s týmto druhým, ktorý máte tu, prípadne do tohto vedľa s väčším priblížením a so zameriavačom, a potom stačí už len tá dúha a stane sa... —

Keď si porovnal jeho výhľad do ošúpaného dvora, ktorý mu z posledných síl poskytovala táto izba (nízky strop, na stene obrázky s vyšumenými farbami) a naznačil, či dúfa, že jeho čakanie na takomto mieste bude úspešné, povedal by si, že si dostatočne podnietil jeho zvedavosť prepletenú pochybnosťami. Bol čerstvý deň, pravý stred popoludnia, vybrali ste sa za mesto. Nadskakujúci vehikel ste po uliciach tiahli s vysilením, bola to jeho premiérová jazda, musel sa takpovediac zajazdiť, ľudia sa za vami otáčali, ale nenasledovali vás tam, kam ste mierili a kde ste navela aj zastali, dlane červené, pot na čele. Na planine bolo prázdno a pusto a v nerušenom tichu ste mali dosť času prichystať všetko potrebné. Vydarený oblačný deň sa len pozvoľna chýlil ku koncu, zvýšila ešte aj chvíľa, aby ste mohli prístroj naposledy detailne prekontrolovať, so zvláštnym zreteľom na ložiská. Toho dňa sa dúha nezjavila. Druhý deň vás ostré slnko privítalo už na úsvite pri vyťahovaní z deky, čakali ste zvedavo a nervózne, ale darmo, lebo dúhy opäť nikde. Počas jeho modlikania “Dážď... dážd’...” ste prístroj znovu prekontrolovali, v obavách, čo mohla na ňom zanechať vlhkosť zaroseného studeného rána. Znova ste ho prekontrolovali aj tretí deň, v daždi, hotovom lejaku, ktorý sa valil v tonách, v plášťoch, ktorými ste navela pozakrývali tie citlivejšie časti, a keďže dážd’, spustený ako na zaklínadlo, neustával ani k večeru, prikryli ste ním celý zvyšok prístroja. Spali ste schúlení pod ním, drgľovala vami zima. “Slnko... záblesk slnka...” šeptal tvoj poblednutý spoločník do nočného cupitania kvapiek, a štvrtý deň slnko skutočne opäť vyšlo, prístroj ste mohli odhaliť svetlu a znova ho prekontrolovať a premazať, lebo po dúhe, ani ničom, čo by sa jej podobalo, nikde ani chýru. Aj piaty deň ste prístroj znovu premazali a naolejovali ste aj ložiská a závity a utiahli menej významné svorky, ktoré ste dovtedy prehliadali; tvoj spoločník si dudral: “Slnko a dážd’... ale súčasne; slnko aj dážd’...” a zaspávali ste do krátkych snov, z ktorých ste sa vždy opäť stfhali, nepokojne sa do rána prehadzujúc na tvrdej chladivej zemi. Počas ďalšieho dňa, ktorý sa vyznačoval tým, že ste ho prestali počítat’, ti tvoj spoločník opäť rozprával mnohé podrobnosti o starostiach pri konštruovaní, menovite s výberom konkrétneho vhodného konca dúhy (“Ono to nie je len tak, viete, ono sa povie, koniec dúhy, ale taká dúha, pokiaľ je to poriadna, dobre stavaná dúha, a nie nejaký toxický mutant, má dva konce, a ktorý je správny, vám nikto nepovie, nikde sa to nepíše, žiaden z príbehov sa ako vždy nezmieňuje o tom najdôležitejšom, okrem iného nikdy nehovorí o dvoch koncoch, vždy ide len o jeden, a aj keď opomenieme okolnosť, že v takom prípade je vlastne jeden uprednostnený a druhý zaznávaný, nemení to nič na fakte, že vylučovacia metóda je i pri použití všetkých interpolačných formúl hazardom, a preto mám tuná v týchto rúrkach a rúročkách, ktoré sa zahýbajú takto do strán a nahor a dole a znova sa spájajú alebo križujú, nainštalované drobné zlepšenia, ktoré umožňujú zamerať oba konce súčasne alebo postupne a potom v neskoršom procese zvoliť, či budú oba predmetom skúmania, a či len jeden,

a keď len jeden, tak ktorý, a druhý si prípadne ponechať v rezerve, alebo prípadne po uvážení rozdeliť sily a navštíviť oba konce súčasne, viete, mohli by sme sa napríklad už teraz dohodnúť, kto pôjde za ktorým, šli by ste vľavo alebo vpravo?, alebo prípadne si hodiť korunou, hoci nijakú nemáme, už som sa vás na to pýtal, alebo prípadne...”), a aj keď popoludní bolo i slnko i dážď, čas ako vystrojený pre dúhu, nijakú ste nezahliadli. Prístroj ste znova komplexne prehliadli, musel zotrvať v plnej pohotovosti, našli ste dve nedotiahnuté matice, čo vyčarilo na vašich tvárach takmer chlapeckú radosť z objavu v dlhom čase neplodného čakania, lebo ani ďalší deň dúhy nikde nebolo. Nezjavila sa ani nasledovný deň, hoci všetky podmienky boli vrchovitou mierou splnené a váš prístroj tu ligotajúc stál predučený pre svoje poslanie. Keďže časom si od svojho spoločníka mnohé pochytil, na konci si vedel o prístroji a o najmenších technických jednotlivostiach veľkosti atómu toľko, čo on, a mohol si ho kedykoľvek zastúpiť, pokiaľ sa niečo vyskytlo (unáhlené úvahy, nič sa nevyskytlo), ba prípadne ho v budúcnosti v núdzi aj celkom nahradiť (avšak ani potom sa dúha nezjavila). “Po 899 dňoch práce... vlastne po 1799 dňoch... a vlastne zatiaľ daromnej práce, takéto zadosťučinenie!” žalostil učiteľ. Ďalší deň sa už-už zdalo, že sa musí zjaviť, cítili ste to napätie a rozochvenie a vibrovanie v ovzduší, a jemné mrholenie do jasného čistého dňa vás rozradostňovalo ako pútnikov v cieli, bolo neprípustné, aby sa nič neudialo, a udialo sa len toto neprípustné, keďže nič sa opäť neudialo. Ktorýsi budúci deň vám spríjemnil čas čakania nový objav zabudnutej súčiastky, s opatrníckou starostlivosťou a so zatajenými dychmi ste ju vybrali, očistili, premerali, naolejovali a znova nasadili; obdobný nález ste na spleťom prístroji učinili aj ďalší neskorší deň, a hoci táto súčiastka bola ešte neporovnateľne menšia, len také malé pipľavé nič, skryté navyiac pod miniatúrnou doštičkou, vaše vytrženie bolo neopísateľné. — Len si dumal, čo potom, až dôjde na poslednú súčasť, opomenutú niekde v tmavej hĺbke obskúrneho prístroja, a vaše objavy tohto druhu sa vyčerpú. —

A potom? Čo sa dialo potom? Preskočme podružnosti, vynechajme zbytočné riadky

rozprávanie by sa na tomto mieste mohlo skončiť; no spomeňme ešte, že ste sa skúšali aj premiestňovať z miesta na miesto; dúha s oboma svojimi koncami sa však vždy zjavovala inde; unikala vám a vy ste ju naháňali, hnali ste sa za správami z rôznych miest, ktoré však k vám prichádzali s oneskorením; pri jej výstrelkoch ste boli neraz nútení štváť sa kamsi, skadiaľ ste práve odišli, zakaždým bez úspechov. Bolo darom šťasteny, že prístroj mal kolesá, lebo mobilnejší ste mali väčšie vyhliadky na úspech; v doterajšom snažení to však v dôsledku značilo narastanie dĺžky vašich zbytočných ciest. So svojím hrkotajúcim, zavše temne zarachotiacim prístrojom ste zabúrili kade-tade, prechádzajúc mestom ste za vyzbierané drobné predvádzali, ako funguje, či zamierovali ho na náhradné ciele a makety vymalované deťmi; tieto ústupky ste koniec koncov museli podstupovať pre prístroj, už na pohľad náročný na údržbu, hltal viac ako vaše predpoklady, ba akoby hltal aj tieto predpoklady. Niekedy v tom období si na podvozku objavil poslednú minipodložku, o ktorej už nikto nemal ani tušenia, musel si sa plaziť, a ufúľaný si ju bežal ukázať učiteľovi, ktorému ešte jeho starnúce zmysly stačili sprostredkovať tú správu a na sivej tvári mu to vyčarilo rovnako široký úsmev ako tvoj. Zastavili ste sa aj v lunaparku, kde ste sa motali pri údržbe nefungujúceho ruského kolesa, a potom ste zakotvili v kovošrote. Zriadenci cez plot na vás cestou volali, či si s týmto tu idete privyrobiť a že kovy treba najskôr rozobrať a roztriediť; vysvitlo, že tu práve potrebujú strážnikov, a tvojho učiteľa tu strpeli dokonca aj neskôr za občasnú malú výpomoc ako varenie polievky. Akoby tí pred očami priam vysychal. Keď ho potom zasiahla tá náhodne uvoľnená tyč a s otvorenou ranou v boku ho priniesli k tebe, bolo už dávno rozhodnuté. Keď skončil, krátko si zvažoval, že mu do hrobu vložíš nejakú neveľkú hrdzavú súčiastku prístroja, ktorý ste odstavili vzadu za budú a ktorý sa ani večne smädní chlapi nepodobrali rozobrať, ale naopak vždy len fl'ochli, keď šli okolo, a prístroj tak nezadržateľne rýchlo korodoval najmä následkom ich utkvelého močenia, keďže nemožili nikde inde než naň, zdržiavali by z posledných síl a so zvrátenou tvárou bežali z opačnej strany cez celé rozľahlé priestranstvo haldami zlisovaného odpadu, len aby sa naň opäť škeriac vymočili — lenže už v

tom sa skrýval akýsi nezreteľný záväzok, a pripadalo ti to rovnako nesprávne ako pochabé; konečne si sa vzal, telo naložil navrch a ako na akejsi nezvyklej káre si ho dychčiac dotiahol k rokline. Len teraz sa ukázalo, aký je prístroj prehrdzavený, počas hrbolätej cesty z neho odpadávali raz menšie, raz väčšie kusy, zanechával si ich za sebou ako stopy, no jeho hmotnosť sa vôbec nezmenšovala, naopak, rástla, sotva si nabral zvyšok síl, zaprel sa a potisol ho vpred, tam, kde stopy skončili. Rachotil ešte aj pri páde. Dolu v rokline vrazil do akejsi prázdnej budy a rozletel sa na tisíce kusov navrhšených na hromade, ktorá pod sebou pochovala aj učiteľa. Bolo by dokonalým vyvrcholením tohto skutku, keby sa v tej chvíli na klenbe rozťahla dlhá klenutá, nádherne vyfarbená dúha, na pohľad ako smaragd. Ale nebolo tam nič, nepokojný vetrístý deň nedával nijaké plané nádeje, dotyky studených, všetko oblizujúcich jazykov vetra to nevyvracali, iba ak ťa, stojaceho prázdneho v náhlom osamotení, horiaceho pre niečo, čo nemožno opísať slovami a teraz už vyhoreného, nebrániaceho sa, postrkovali ku kraju priepasti. *Mihne sa ti posledná chvíľa s učiteľom, keď s tou svojou ranou v boku stonal na zemi, podoprel si mu kostnatú hlavu, bola taká bledá a ťažká, a s vypätím ti naznačil, aby si sa k nemu sklonil.*

Sklonil si sa.

“Nič sme si nestihli povedať.”

“S kým?”

“Nikto s nikým.” A zaliala ho krv.

Vstal si, telo si nechal ležať, nervózne si mädlíš ruky, trhneš sa, ustupuješ od priepasti, akoby si to chcel zo seba navždy striasť. Desaťtisíc osemstošesťdesiatpäť miliónov trinásť miliárd dní. —

Ale tu už naozaj neviem, ako ďalej. Žiadny veľkolepý záver. Začnem teda niekde inde. Vynechám päť strán

koniec.

(leto 2001)